

फक्त कार्यालयीन उपयोगाकरिता

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन

नांदेड जिल्हा

१९९१-९२

अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय
महाराष्ट्र शासन,
मुंबई.

जिल्हा सामाजिक व आर्थिक समालोचन

जिल्हा :- नांदेड

१९९१ - ९२

अनुक्रमणिका

विषय

पृष्ठ क्रमांक

भाग - १

१११ दृष्टीक्षोपात जिल्हा नांदेड
(सामान्य माहिती व
महाराष्ट्राशी तुलना)

१ ते ६

१२१ जिल्हा सामाजिक व
आर्थिक समालोचन

१ ते २३

भाग - २

१३१ जिल्हा सांख्यिकी भोणवारा
(विविध माहितीचे सांख्यिकी तक्ते)

१ ते २२३

भाग - १

आर्थिक समालोचन

१९९१ - ९२

अ.क्र.	बाब	परिमाण	नांदेड जिल्हा	महाराष्ट्र राज्य
१	२	३	४	५
१)	<u>प्राकृतिक रचना</u>			
अ)	<u>भौगोलिक स्थान</u>			
१)	उत्तर अक्षांश	अंश	१८°१५ ते १९°५५	१६°४ ते २२°१
२)	पूर्व रेखांश	अंश	७७°७ ते ७८°१५	७२°६ ते ८०°९
ब)	<u>हवामान (१९९१)</u>			
१)	किमान तापमान	सेल्सिअस	१३°०	५°४
२)	कमाल तापमान	सेल्सिअस	४०°२	४८°७
३)	पर्जन्य (सरासरी)	मिलीमीटर	६२९	उं.ना.
क)	<u>प्रासासकीय विकास (१९९३)</u>			
१)	तांबुके	संख्या	८	३०३
२)	पंचायत समित्या	"	८	२९८
३)	टंचाईग्रस्त तांबुके	"	८	२२६
४)	एकात्मिक ग्रामीण विकास प्रकल्प गट	"	८	२९८
५)	भांडरे	"	१३	३३६
६)	गावे (स्कूण) (१९८१)	"	१,४८१	४१८३३
१)	निर्जन	"	५६	२,४७९
२)	वस्ती असलेली	"	१,४२५	३९,३५४
७)	क्षेत्रफळ (१९९१)	चौकमी	१०५२८	३०७७३
२)	<u>प्रासासकीय संस्था (३१-३-९३)</u>			
१)	पंचायत समित्या	संख्या	८	२९८
२)	महा नगर पालिका	"	-	११
३)	नगर परिषदा	"	१३	२२८
४)	कटक मंडळे	"	-	७
५)	ग्राम पंचायती	"	१२९७	२५८४८
६)	पोलीस स्थानके	"	३२	८३३
७)	पोलीस आऊट पोस्ट	"	२१	१४२६
३)	<u>लोकसंख्या (१९९१)</u>			
१)	ग्रामीण लोकसंख्या	आकडे हजारत	१८२१	४८३९६
२)	नागरी लोकसंख्या	"	५०५	३०५४२
३)	स्कूण लोकसंख्या	"	२३२६	७९९८
४)	अनुसूचित जातीची लोकसंख्या	"	१९८१	१९९१
५)	अनुसूचित जातीच्या लोकसंख्येची टक्केवारी	टक्केवारी	१९८	८५५८
६)	अनुसूचित जमातीची लोकसंख्या	आकडे हजारत	१७८	७३१८
७)	अनुसूचित जमातीच्या लोकसंख्येची टक्केवारी	टक्केवारी	१०°१९	९°२७

१	२	३	४	५
८)	पुरुषा	आठे हजाराल	११९५	४०८२६
९)	स्त्रिया	"-" "	११३२	३८११२
१०)	स्त्री-पुरुष प्रमाण	१००० पुरुषांमागे	९४७	९३४
११)	घानता	स्त्रियांचे प्रमाण दर चौ.कि.मी. क्षेत्रातील लोकसंख्या	२३०	२५७
१२)	<u>साक्षरतेचे प्रमाण (अस्थायी)</u>		१९९१	१९९१
१)	एकूण	टक्केवारी	३८.६७	६४.०९
२)	पुरुषा	"-"	५१.८२	७६.५६
३)	स्त्रिया	"-"	२४.७९	५२.३२
४)	राज्यामध्ये जिल्हयाचा क्रमांक	संख्या	१९	-
४)	<u>कृषि (अस्थायी)</u>	१९८९	१९८९-९०	१९९०-९१
१)	कैशिंगीतील क्षेत्र	हजार हेक्टर	१०३६	३०७५८
२)	जंगल व्याप्त क्षेत्र व त्यांची भौगोलिक क्षेत्रासाठी टक्केवारी	"-" "	९८	५४१०
३)	<u>भोतीला उपलब्ध नसलेली जमीन</u>		(९.४५)	(१७.५९)
अ)	खिगर् भोती वापराखालील जमीन	हजार हेक्टर	३५	११११
ब)	पडीत आणि लागवडीलायक नसलेली	"-" "	३१	१७१७
क)	एकूण (अ ब) जमीन	"-" "	५६	२८२८
४)	<u>पडीत जमीन व्यतिरिक्त लागवड न केलेली इतर जमीन</u>			
१)	कायम गुरे चरणे आणि इतर	हजार हेक्टर	४२	१५१९
२)	शाडेडुडे खालील जमीन	"-" "	५	१८०
३)	लागवडी योग्य परंतु पडजमीन	"-" "	३२	१०२८
५)	<u>पडीत जमीन</u>			
१)	घालू पड	हजार हेक्टर	५७	८७०
२)	इतर पड	"-" "	९	९८३
६)	<u>पिकाखालील क्षेत्र</u>		(१९८९-९०)	(१९९०-९१)
१)	पिकाखालील निष्क क्षेत्र	हजार हेक्टर	७३७	१७९४१
२)	दुसोटा क्षेत्र	"-" "	४७	३११२
३)	एकूण पिकाखालील क्षेत्र	"-" "	७८४	२१०५२
७)	<u>ओलित क्षेत्र</u>		(१९८९-९०)	(१९९०-९१)
१)	निष्क ओलित क्षेत्र	हजार हेक्टर	३२	२४३३
२)	एकूण ओलित क्षेत्र	"-" "	४७	३१७०
८)	महत्त्वाच्या पिकाखालील क्षेत्र (अन्धान्ये)	"-" "	३८५	१४३९९
९)	<u>वीडत धारण जमीन (अंतिम)</u>		१९८५-८६	१९९०-९१
१)	२ हेक्टर पेक्षा कमी	हेक्टर (०० "	१७३२	५६००९
२)	२ ते १० हेक्टर	"-" "	६४४३	१२७३६१
३)	१० हेक्टरापेक्षा जास्त	"-" "	६७	२५८७८

१	२	३	४	५
१०)	जमीन महसूल कूल (१९९१-९२)	लाखा रुपये	१	४४११
११)	जिल्हा परिषदेचा उपकर	हजार रुपये	५२;५५	१५५४६२
१२)	पंचायत समित्यांचा उपकर	"-"	२२३४	६३८८८
५)	<u>पशुसंरक्षण</u>		१९८७	१९८७
१)	एकूण पशुधान	संख्या हजारात	१३९१	३४२५५
२)	गायी व बैल	"-"	७०६	१६९८३
३)	म्हशी व रेडे	"-"	१९५	४७५६
४)	बैट्या	"-"	५३	२८७३
५)	शेळ्या	"-"	३५२	९१९५
६)	होबड्या व बदके	"-"	३३४	२४८३९
६)	<u>सहकार (१९९१-९२)</u>			
१)	सहकारी संस्था	संख्या	३४३३	११२०२३
२)	प्राथमिक कृषि सहकारी पतसंस्था	"-"	९५१	१९७२९
३)	प्राथमिक कृषि सहकारी पतसंस्थांची सभासद संख्या	हजारात	३३२	८२७७
४)	दुग्ध शाळा संस्था	संख्या	६४३	१४०६९
५)	प्राथमिक कृषि पतसंस्थांनी दिलेली रकमेची रक्कम	रु. कोटीत	३७	७७५
७)	<u>जल सिंचन (३०-६-९१ रोजी)</u>			
१)	पूर्ण झालेले पाटबंधारे प्रकल्प व त्या खालील लाभक्षेत्रे			
१)	मोठे प्रकल्प	संख्या	३	२१
	लाभक्षेत्रे	हजार हेक्टर	१९६	उ.ना.
२)	मध्यम प्रकल्प	संख्या	१०	१७१
	लाभक्षेत्रे	हजार हेक्टर	२५	उ.ना.
३)	लघु प्रकल्प	संख्या	१७७	१५५०
४)	लाभक्षेत्रे	हजार हेक्टर	३०	उ.ना.
४)	सिंचन विहीरीखाली मिळणारे क्षेत्रे	"-"	१३	१२९५
८)	<u>उद्योग (१९९१ अखेर)</u>			
१)	नोंदणीकृत कारखाने	संख्या	२५५	२७४६५
२)	नोंदणीकृत चालू कारखाने	"-"	२०६	२४११९
३)	साखार कारखान्यांची संख्या	"-"	३	१४०
४)	साखार कारखान्यातील साखारेचे उत्पादन	"०००" मेट्रिक टन	७५	४१२४
५)	सर्व सुत गिरण्यांची संख्या	संख्या	३	१२२
९)	<u>वीज (३१-३-९२)</u>			
१)	वीज पुरवठा केलेली शाहरे व छोडी	संख्या	१४९२	३९६६१
२)	विधुतीकरण झालेल्या गावांची संख्या	"-"	१४८१	३९४१३
३)	वीजपुरवठा केलेले पंपसंच (९१-९२)	संख्या हजारात	५२	१६१५
४)	गोबर गॅस सयंत्रे ३१-३-९२	संख्या	६०४	३४८३६

१	२	३	४	५
१०)	<u>सार्वजनिक आरोग्य (१९९१-९२)</u>			
१)	रुग्णालये	संख्या	१३	७६८
२)	दवाखाने	"	६०	१८९६
३)	प्राथमिक आरोग्य केंद्रे	"	५८	१६७२
४)	प्राथमिक आरोग्य पथके	"	६	८१
५)	एकात्मिक बाल विकास योजना गट	"	५	१३१
६)	अंगणवाडीत उपस्थित राहणारी मुले	"	उ.ना.	१५६९०३१
११)	<u>शिक्षण</u>		<u>१९८९-९०</u>	<u>१९९१-९२</u>
१)	सकूण प्राथमिक शाळा	संख्या	१९००	६०१८२
२)	एक शिक्षाकी शाळा	"	२१६	१३१८७
३)	प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी	संख्या हजारत	३२७	१०६५६
४)	प्राथमिक शाळेतील शिक्षक	"	७	२७२
५)	प्रत्येक शिक्षाकामागे प्राथमिक शाळेतील विद्यार्थी	संख्या	४४६	३९
१२)	<u>दुय्यम शिक्षण</u>			
१)	दुय्यम शाळा	संख्या	२६५	१०५२०
२)	शाळेतील सकूण विद्यार्थी	संख्या हजारत	१३१	६०१६
३)	शाळेतील शिक्षक	"	४	१८६
४)	प्रत्येक शिक्षाकामागे दुय्यम शाळेतील विद्यार्थी	संख्या	३३	३२
१३)	<u>उच्च शिक्षण (१९९१-९२)</u>			
१)	संस्था	संख्या	१५	११६६
२)	सकूण विद्यार्थी	संख्या हजारत	२२	११४१
१४)	अ) <u>प्रौढ शिक्षण (१९९१-९२)</u>			
१)	प्रौढ शिक्षण केंद्रे	संख्या	९६०	२०८०९
२)	प्रौढांची उपस्थिती	संख्या हजारत	२७	५०२
	ब) <u>तांत्रिक शिक्षण (८९-९०)</u>			
(१)	<u>औद्योगिक प्रशिक्षण संस्था</u>			<u>१९८९-९०</u>
१)	शासकीय व शासन सहाय्यत	संख्या	५	११२
२)	इतर (खाजगी)	"	७	९९
(२)	शासकीय व शासन सहाय्यत औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थांमध्ये मंजूर झालेल्या जागा	संख्या	१७६७	४२८४४
(३)	<u>तांत्रिक व व्यावसायिक शिक्षण संस्था</u>			
१)	शासकीय व शासन सहाय्यत	संख्या	६	१६६
२)	इतर (खाजगी)	"	२०	५९७
(४)	शासकीय, तांत्रिक व्यावसायिक शिक्षण संस्थांची प्रवेश क्षमता	संख्या हजारत	२	१५५
(५)	अभियंतृवर्गाची संख्या	संख्या	उ.ना.	उ.ना.

१	२	३	४	५
१५)	<u>परिवहन आणि दुरुणवण (३१-३-१९९२)</u>			
१)	एकूण रेल्वे मार्ग लांबी	कि.मी.	२०८	५४४०
२)	रस्त्यांनी जोडलेले गावे	संख्या	८५१	उ.ना.
३)	एकूण रस्त्यांची लांबी (पुष्ठांकित)	कि.मी.	७२०४	१७४४९४
४)	राष्ट्रीय महामार्गाची लांबी	कि.मी.	-	२९५९
५)	राज्य महामार्गाची लांबी	-	१२७१	३१०७६
६)	महत्त्वाच्या जिल्हा रस्त्यांची लांबी	-	१६२५	३८९८४
७)	इतर जिल्हा रस्त्यांची लांबी	-	८३७	३६३१६
८)	ग्रामीण रस्त्यांची लांबी	-	३४७१	६२२५९
१६)	<u>पिण्याच्या पाण्याचा पुरवठा</u>			
	कठीण गावांची संख्या (१-४-९१)	संख्या	२१२	१९१४
१)	<u>छोड्यांनी केलेला पुरवठा (१९९१-९२)</u>			
अ)	च्छावा पाणी पुरवठा	संख्या	९३	३५१
ब)	कुमनलिका	-	२८०	-
क)	विहीरी	-	५६	७०
ड)	विधान विहीरी	-	४३	१७७
२)	टँक्स किंवा बेलगाडीने पाणी पुरवठा केले जाणारी गावे	-	१७०	५६२०
३)	योजनेत समाविष्ट करावयाची गावे	-	उ.ना.	-
१७)	<u>घार बांधणी (१९९०-९१)</u>			
१)	झुपीहीन कामगारांसाठी बांधलेल्या झोपड्या	संख्या	२७१	१७००
१८)	<u>सकात्मिक ग्रामीण विकास कार्यक्रम</u>			
१)	दारिद्र्य रेखेखालील कुटुंबे (१९८२-८३) लाखात		०.७७	३४
२)	नुवे लाभार्थी	संख्या	१४०५	उ.ना.
३)	नवीन लाभार्थी (१९९१-९२)	-	३१०५	उ.ना.
१९)	<u>रोजगार नियोजन (१९९१-९२)</u>			
अ)	रोजगार हमी योजना	कोटी मनुष्य दिवस	०.८२	११.९४
ब)	जवाहर रोजगार कार्यक्रम	-	०.२६	७.७१
२०)	<u>आदिवासी कल्याणकारी योजना (३१-३-९२)</u>			
१)	आदिवासींकरिता आश्रम शाळा	संख्या	१६	६०२
२१)	<u>मागासवर्गीयांसाठी कल्याणकारी योजना ९१-९२</u>			
१)	मागासवर्गीयांसाठी वसतिगृहे	संख्या	१४९	२२५७
२)	वसतिगृहात राहणारे विधार्थी	-	७४३६	१००२५०
२२)	<u>जिल्हा नियोजन (१९९१-९२)</u>			
१)	वार्षिक योजनेतील मंजूर तरतूद	रु. कोटीत	३४	२९६९
२)	अनुषोषा भास काढण्यासाठी तरतूद	-	४	नि.रं.

(सुटे चालू...)

१	२	३	४	५
२३)	<u>नागरी पुरवठा</u>			
१)	रास्त धावाची दुकाने १९९१-९२	संख्या	१८१४	३८७७६
२)	पुरविलेला रक्कण साठा	"०००" मे.टन	३३	उ.ना.
३)	भासकीय गुदामे	संख्या	४८	१२०१
४)	साठविण्याची क्षमता	"०००" मे.टन	उ.ना.	७४०

टीप :- उ.ना. = उपलब्ध नाही.